

PRVO BLAŽENSTVO

Radovan GRGEC

Govorom na gori Krist je ukratko iznio razne aspekte zakona ljubavi u kojemu je bit kršćanske poruke. Blaženstva naviještaju najveću moralnu revoluciju u povijesti čovječanstva. Njihov proročki značaj istaknut je i u Lukinoj i u Matejevoj redakciji. Iako se formule kojima su izražena blaženstva tu ponešto razlikuju, obje redakcije donose nagovještaj dolaska Kraljevstva Božjeg kako ga je zamišljao Izaija (Iz 49,8—13; 58,6—10; 61,1—3). To je kraljevstvo siromašnih, uciviljenih, progonjenih i poniznih. Kod Luke profetski ton poprima sapijen-cijalno-eshatološke akcente (siromašni na ovom svijetu primit će nagradu na drugom), dok Matej daje do znanja da Kraljevstvo Božje nije stvar neodređene budućnosti jer je ono već u nama. Uz to kod njega nailazimo na moralističku notu (nije dovoljno biti siromašan, valja to biti »u duhu«).

Općenito se misli da je prvo blaženstvo temelj sviju ostalih. O njegovu značenju i interpretaciji mnogo se pisalo i raspravljalo. Međutim, svi interpretatori, komentatori i prevodioci nisu vjerojatno mogli reći nešto bitno novo ili drugačije od onoga što je Krist tom prilikom navjestio. Prvo blaženstvo izražava paradoks i evanđeosku logiku Kraljevstva Božjeg. Ta unutarnja logika često nije pristupačna bogatima i moćnima, onima koji posjeduju ono što Francuzi izražavaju riječima »avoir, pouvoir savoir« (imanje, moć i znanje). Takvima će Kristova evanđeoska poruka redovito biti ili sablazan ili ludost. Isus Krist slavi Oca što je smisao te poruke sakrio od mudrih i umnih, a objavio ga malenima (Mt 11,25). U Bibliji neprestano nailazimo na primjere kako Bog preferira malene, djecu i siromašne starijima, višima i »mudrijima.« »Najveći je u Kraljevstvu onaj koji se ponizi kao malo dijete« (Mt 18,4). Po toj logici pretpostavljeni su Abel Kainu, Jakov Ezavu, Josip i David svojoj ostaloj braći, rasipni sin svojemu starijem bratu, Lazar gavanu, prostitutke farizejima, ljudi s raskršća imućnim posjednicima itd. I u naše vrijeme nailazimo na siromašne, malene i ponizne pojedince koji poput Terezije iz Lisieuxa idu svojim »malim putem« ostvarujući poziv svetosti »duhovnim siromaštvom«.

Krist je govorio u određeno vrijeme određenim jezikom ljudima sviju vremena i sviju jezika. Stoga se pretpostavlja da svi mogu shvatiti što znači biti siromašan, bilo u duhovnom bilo u materijalnom smislu, bez obzira na razliku između siromaštva i bijede (Péguyeva distink-

cija »pauvreté«: »misère«). Siromašan je onaj koji nečim oskudijeva, koji je, dragovoljno ili prisilno, lišen nekih potrebnih ili poželjnih sredstava i mogućnosti. Nisu svi oni koji malo imaju (ili znaju) siromašni u evanđeoskom smislu, ali je sigurno da je takvima lakše odgovoriti pozivu prvoga blaženstva koje u sebi uključuje svijest o vlastitoj ograničenosti i disponibilitet za predanje sama sebe drugome, tj. za ljubav u pravom smislu te riječi. Obično čovjek što više posjeduje, to više i sam biva »posjedovan« od stvari, alijeniran i zarobljen. U svijetu, u kojemu se ljudi cijene po onome što imaju više nego po onome što jesu, ta istina, naravno, ne može biti tako jasna i očita kao za onoga koji je u svom duhu slobodan od raznih »imanja« i posjedovanja.

Izraz »siromašan u duhu«, a pogotovo stari prijevod »siromašan duhom« može zvučati kao poruga. U hrvatskom jeziku »siromašan duhom« kao i francuski izraz »pauvre d'esprit« često označuje ograničena, prigupla i naivna čovjeka. Bez obzira na tu neugodnu asocijaciju, »siromašan nečim«, kao i »siromašan u nečemu«, označuje onoga koji nečim oskudijeva i koji je nečega lišen. U svakom slučaju prijevod Biblije »Stvarnosti« i HKD sv. Ćirila i Metoda (Zgb. 1968) bolji je od Vukova prijevoda (usp. tal. »in spirito«, engl. »in spirit«, njem. »im Geiste« itd.).

Spominjući logičku nejasnoću staroga i sintaktičku nejasnoću novoga prijevoda, A. Šoljan (»Telegram« od 18. X 1968) navodi prijevod iz »The New English Bible« (Oxford 1961): »Blagoslovljeni oni koji znaju da su siromašni.« Iz toga se vidi, kako misli Šoljan, da »ni glupost ni puko siromaštvo ne osiguravaju ulazak u kraljevstvo nebesko, nego znanje i spoznaja o vlastitom siromaštvu, o nevrijednosti posjedovanja i ograničenosti moći ljudskog razuma«. Radi se, dakle, o pohvali svijesti o nevrijednosti ili relativnoj vrijednosti vlastitoga imanja i znanja, a ne o pohvali gluposti ili bijedi. Svijest o vlastitoj nedostatnosti i ograničenosti preduvjet je prave skromnosti i poniznosti. I Šarić u svom komentaru prvom blaženstvu (Sarajevo 1942, str. 16) kaže: »Siromašni u duhu« jesu oni koji uviđaju svoje duhovno siromaštvo i svoju nemoć pa se u poniznosti svom dušom svojom klanjaju Bogu.«

U nastojanju da budu vjerni smislu, suvremeni francuski egzegeti sve više ističu vrijednost prijevoda: »Heureux ceux qui ont une âme de pauvre.« (Benoît 1950, Osty 1966), tj. »Blago onima koji imaju dušu siromašnih«, odnosno duh siromaštva. Imati duh siromaha, kakvo god bilo naše imovno stanje, znači prihvatiti evanđeosku koncepciju relativne vrijednosti i efemernosti materijalnih dobara te ne biti uz njih vezan srcem. Tome smislu približava se i noviji francuski prijevod »pauvres de coeur.«

Ipak nam se uvijek nameće pitanje: Je li to baš ono što je Isus htio reći svojim suvremenicima, a preko njih i ljudima sviju vremena? Za nas kao original služi grčki prijevod pisca kojemu grčki nije bio materinski jezik. Te prijevodne »ekvivalente« Vulgata je poslije označila riječima »pauperes« i »spiritus«, a izrazi kojima se Isus služio na aramejskom jeziku nisu nam poznati. Kakvi su to »siromasi« i o kakvom se »duhu« tu radi? Latinska riječ »spiritus«, odnosno grčka »to pneuma«, može označavati duh koji nas oživljuje, dah, dušu, Duha Svetoga itd., dok riječ »pauper«, odnosno »ptohos«, označuje u klasičnoj grčkoj književnosti prosjaka. Prosjacima se nije davala samo milostinja, nego im se iskazivalo i posebno poštovanje. Takvo je prosjaštvo

imalo gotovo sakralni značaj. Prosjaci i siromasi bili su znak Božjega milosrđa i prisutnosti. »Siromasima se propovijeda Radosna Vijest« (Mt 11,5) znak je dolaska Mesije. Siromaštvo i odsutnost materijalnih dobara iziskivalo je uvijek neku vrst kompenzacije u duhovnim dobrima i intervenciju Duha. Bogataš je »posjedovan« i zauzet onim što posjeduje, a siromah je raspoloživ i spreman da u sebe primi Duha koji puše kamo i kako hoće; on je na neki način, kako to misli F. Marc, prosjak Duha. Odatle i prijevod Huberta Pernota (Budé 1925): »Bienheureux ceux qui sont dans le besoin de l'Esprit.«

Konačno, razni prijevodi i interpretacije prvoga blaženstva kod Mateja dovode nas do osnovnog smisla i značenja Kristove poruke potičući naš duh na proučavanje »slova«, kako bismo što bolje mogli shvatiti smisao »duha« kroz razne znakove i simbole. Uostalom, kako znamo, smislu i razumijevanju Kristove riječi i poruke približujemo se u prvom redu svojim životom i djelima. Od vremena galilejskih ribara do naših dana čuva se značaj te poruke, njezin kontinuitet i identitet, upravo u evanđeoskoj logici i paradoksu prvoga blaženstva.

RÉSUMÉ

Le présent article voudrait expliquer quelques vues concernant la signification et l'interprétation de la première Béatitude chez saint Matthieu. En dépit des traductions différentes, nous pouvons approcher de la logique intérieure et du paradoxe évangélique de la première Béatitude dans laquelle se trouve l'essence du message de Jésus-Christ qui, s'exprimant en araméen »en ce temps-là«, a parlé pour les gens de toutes les langues et de tous les temps. La pauvreté (en esprit) était toujours le signe de la disponibilité à l'action de l'Esprit parce que le riche est ordinairement possédé par ce qu'il possède. C'est par sa vie et par ses oeuvres que l'homme approche de plus en plus de la compréhension et de l'acceptation du message évangélique contenu dans les Béatitudes.